

Safet Sijarić

GRMLJAVA NAD MRAMOROM

Prvi put kad je udarilo povrh njega i njegovog minijaturnog stada, mali Admir nije u taj mah znao ni šta se zbi. Samo je začuo kako mu u jednom času progmrje nešto iznad glave. „Rrrr!!!!...” Progmrje tako snažno – zemlju da prevrne.

Ovce mu se zgrnuše. Pa zastaše u mjestu, dignutih glava, načuljenih ušiju. Pristignuvši istog trena, jagnjad se pripiše uz njih, drhtureći.

„Hoder, hoder”, javnu se dječak svom nevelikom stadu kad shvati šta je progmrjelo. Ugleda u zraku crn metalni krst kako, brzo se preobrazivši u jedno sitno iks, zamiče k jugu vukući svoj huk nevjerovatno daleko za sobom. U jedan čas, sada već sićušno kao komarac, obrete se to niže od horizonta.

„Sik, sik!”, potkupi Admir stado povrnuvši se od stresa i uznemirenosti, došavši malo sebi. „Šta vam bi to?...”, našali se na račun svojih brava, pomilovavši najbliže od jagnjadi, malehno i krhko, pokasnjelo Bjeljuhanče, s kojim je ionako dosta saosjećao. „Od čega tolika prepad? Tako reče, mada se i sam bješe sježio.

Sježio ne samo od iznenadne buke. No još više od drugog.

Naime on je donedavno, kao i svi dječaci, što se rekne obožavao vojsku i njenu tehniku, pogotovo avijaciju – dok se na čelu nosila strogo zvijezda. Obožavao, ali sada više ne. Jer kad je čuo kako su počeli tamo da se pojavljuju i nekakvi znaci sa ljudskim kostima... Zbog tih znakova njegovi sunarodnici napuštaju takozvane vojne redove. Te strašne simbole oni ne mogu da gledaju; u takvom ustrojstvu za njih nema mjesta – to više nije njihova vojska. Sad se od iste počelo zazirati. Pa i drhtati. A puna je, kažu, onamodolje Vrška klisura, i tamo negdje neka planina Golija. Te vojske što joj zvijezda više ne valja pa zatinje – mrtvačke kosti. Glančaju se tu u klisuri, ni tri kilometra od njegove Dobrače, puške i mitroljezi, bruse noži, a otud od te nekakve Golije grlja gvožđurija.

U zazoru i nesigurnosti, počeo narod i da se kupi, odseljava. Ode tako malom Admiru, sa svojim ukućanima, drugar s kojim

je miješao brave te bi se svakodnevno hrvali, igrali klisa i bacali se kamena, a kad se nadoste izađi na litice i nadnosi se nad ambise kao da uzlijećeš. Ode drugar mu Ruždo, koji vazda bijaše voljan za igru i hrngeljanciju, a nije više tu ni malecka Šuhra, jedan šećerak jošte vlažnih usta što voljaše poizaći od svoje kuće ovamogore pri brdu i začepkati se u prlo kao kakvo pilence, druželjubivo ga prizivajući da se priključi. Ni s kim više nema da se druži dok čuva po pustoj, goletnoj obrdini samotnoga Mramora. Ostao mu je samo veličanstveni pogled na brojna sela s njivama i vrtovima i daleko dolje, desetak kilometara daleko, na blještavi Lim, te onamo iznad Lima na plavetnu Bjelasicu i još udaljeniju, pa samim tim i plavlju, Sinjajevinu, a ovamo lijevo na ljute Komove i brojne druge planine kojim nije znao imena. Sjeo bi gdje je doskoro sjedao sa svojim drugom i tu bi samovao. Nekad bi ugledao u okolini čovjeka u poslu ili dijete u kakvoj igri, pa bi se na neki način „družio” s njima, tako napremase.

Samoću bi mu katkad razbilo i munjevito gvožđe što zaredi svakodnevno nalijetati zrakom, ali je od tog on smjesta počeo zazirati, bojati se... U početku je nailazio jedan komad a onda je, kao da je tako sam i gore u zraku nesiguran, poveo uza se druga, i buka se udvostruči. Pa koji dan kasnije dovede još jednoga – stvori se malo jato, a buka se utrostruči.

Bojao se dječak toga onako kako se bojimo groma. A ono je sada, kao da tako u grupi posta mnogo sigurnije i smjelije, stalo da se iz dana u dan pospušta, sve niže i niže, bivajući pritom sve gromoglasnije i strašnije.

Državi se, naime, otimaju zemlje kojim je dosad vladala, pokušavaju se otrgnuti, osloboditi njenog „okrilja” pa se vlast pribijava da i ovi krajevi nešto ne pokušaju. Zato može udariti prije no iko šta i pomisli uraditi. Ima li ko šta od oružja, sumnja li se ili pretpostavlja da ga posjeduje – poziva se, hapsi i privodi, zatvara i prebija. A selo nema čime, kad bi se i smjelo oglasiti, ni da odbije noću divinu što je nagnula bježeći od pucnjave i tutnjave na vojnim poligonima negdje iza visova na sjeveru i dalje, na otvorenim ratištima te sve češće, i sve bliže kućama i torovima, zna da zaurla. Nema čime, sem ugarcima. Nekmoli da se obezbijedi od kojekakvih bandi što se uz današnju, naklonjenu im vlast i vojsku formiraju. Da i ne govorimo – od letećega

gvožđa što je počelo svakodnevno parati nebesa, gvožđa od kojeg se samo čeka kad će ošiniti ljutim rafalom, surnuti bombe, a dječak je računao da bi prvo po njemu i njegovom stadancetu ovdje na ovoj goleti. I ovamo po selu, koje je i samo izloženo kao na tanjiru. Selu gdje su mu roditelji, mlađi mu brat i u kolijevci seka.

Svakog dana trepti od tog čuvajući ponad seoskih kuća svojih desetak ovaca s jagnjadima. Jer to sve češće zna da progrmi, tik jedno uz drugo, od surih, po visoravni pleglih planina na sjeveru. Nekad ono i promaši njegov pašnjak – zbriše mimo njega, pa onamo k Crhljanskom brdu i dalje, k Miraj-brdu, dok se u vidu malog roja osica ne digne uz mračni Turijak, ocrta se prema kitnjastoj Smiljevici i onamo zamašnom sječivu Hajle, a katkad vala ne, već udari tačno povrh glave.

Mnogi odlaze, osipa se narod po svijetu, ali neko, uprkos svemu, nikud ne misli mrdati. Kao, naprimjer, otac dječakov i majka, te adžo-Džemail i strina Emina.

„Ne smiju oni udarit!”, tvrdi babo mu. „I njima je život mio.”

„Imamo i mi oruž’e”, uza svaku podiže moral zainaćeni amidža, stariji burazer ćaće Admirovog. „Ubićemo drvljom i kamenjom!” Znala se tako, od pogana komšije, braniti međa, znaće sad i od ovog zla kuća.

„Drvljom”, veli. „I kamenjom.”

Strina još i žešća. „Drvljom i kamenjom, a tu je i vrela voda!” I zaisto, nijesu otud napadali, svojim noževima i puškama, mitroljezima, pa ni ta gvožđurija što tutnji pro Pešteri – očito u strahu da se ne zaglavi u bihorskim vrljetima i tu nagrabusu – nije izbijala, nos pomaljala. Samo je onako nekakva horda, pješke, nailazila i šepurila se, ali držeći se ipak postrani od sela. I ovo bi nebom, eto, naletjelo, proletjelo baš kao neki strašni krstovi, iksevi, s hukom i grmljavom. Prebralo bi to sve od divlje Giljeve na sjeveru, dobro pogle po visoravni, pa ovamodolje preko namrgođene Mušnice te onamo do Turijaka, što se crni iza nje, i napokon se ocrtavši prema grubim grebenima Prokletija na jugu.

„Aman, što mi osovi naki, stršijelji, zuju ‘vija dana povr’ kuće”, podsmjehivala se strina Emina. „Jal’ bumbarovi.”

„Vala, jes”, potvrđivao je adžo-Džemail. „Plašu ni mačku i kokoške.”

Ti osovi plašili su i Admirovo stado. Pa ni njemu samom nije

bilo baš svejedno. Jer to više nije bilo svoje, već je najednom postalo tuđinsko. (Tuđinsko mada, kako reče neko u selu: „I mi smo z’ ono pare davali.”)

Vojsci bi mališa, dođe li do toga, znao uteći, uhvativši krš, visove, jer je on jedan srndać, jastreb. Ali ovo...

To prourla, rekao bi čovjek sve se izvru.

Tako udruženo, utroje, usudi se spustiti sasvim nisko. Jučer je naišlo tako nisko – učini mu se kosu mu dotače. Tako nisko da se lišće na drveću pokrenulo, ustalasalalo, granje se povilo. Primijetio je te sekunde u najbližem komadu, utegnutog u kožno, i samog čovjeka. Zemlja se strese!

Tako je bilo s tim kletim letećim gvožđem. I danas ga je očekivao. Jer, skoro da nema dana a da to zlo ne naleti od sjevera i uznemiri ga, svaki put ga nekako iznenadivši. Očekivao, i bio je budan, oprezan. Šutio je među grmljem i stijenjem motreći kao na nekoj straži, borbenom obezbjeđenju.

Moram biti spreman, pripravan’, reče u sebi. „Jer ono, vidio sam, zna udariti baš kad se zanesem i počnem misliti o nečemu drugom.’ I ugleda ove rede budno njegovo oko kako izbija to od horizonta na sjeveru, još nečujno, te pristiže munjevito se uvećavajući u svom brzom letu. Ovaj put je nailazilo leteći niže no ikad, niže čak i od njega ovamogore na brijegu, tako da je sva tri komada vidio gotovo ozgor, s leđa. Izgledalo je da će ovamo u brdo... Ali, Admir je znao da neće u brdo, već da će se bliže uzvišenju poizdići, a išlo je pravo na nj, dok za ovim poče pristizati i sama buka, grmljava, i on u svom strahu ocijeni da će ga pokositi!

Dječaku zadrhta srce... U toj neprilici on se, brže-bolje, snizi, poleže po tlu... Pa ti dograbi kamen.

„Dođ’te, majčini sinovi!...”, prošapta. „Dođ’te, ako vas je rodila.”